

ג. כתבו הראב"ד הרמב"ן והרשב"א, שלפי הנראה מסוגיות אחרות, גם באכילת כזית [או בכביצה לדעה אחת] ללא שביעה – חייבים בברכת המזון מדאורייתא, וא"כ אין הנשים מוציאות את האנשים אף בשאכלו פחות מכדי שביעה.

ואולם דעת הרמב"ם ושאר פוסקים שכזית – דרבנן. ויש סוברים שכביצה ומעלה – דאורייתא, כי הוא שיעור שביעה (תר"י; רבנו ירוחם טז,ז). ויש אומרים שאין שיעור קבוע אלא עד שישבע בפועל (החינוך תל). וכן פסק בבאור הלכה (קפד ד"ה בכזית). וכן נטה בספר אפיקי ים (ח"ב א). ובשו"ת חתם סופר (או"ח מט) צדד שאפילו אכל פחות מכזית ושבע – חייב בברכת המזון מהתורה אלא שישיראל החמירו על עצמם לאכול כזית. וע' בשבט הלוי (ח"ד כב וח"י מד,ג) שנקט עפ"ז שאם אכל ושבע, אפילו נמשכה אכילתו לאט, פחות משיעור כזית בכדי אכילת פרס' – צריך לברך.

ד. אין הנשים יכולות להוציא אנשים בברכה [אף בפחות מכדי שביעה] אלא כאשר הזכירו בברכתן ברית ותורה (עפ"י פוסקים). וי"א שאינן יכולות להוציא את האיש בברית ותורה (עפ"י או"ז ח"ב שסח. וע' גם בהגהות אשר"י פ"ק דמגילה אות ד מאו"ז). ואם השומע אמרן בעצמו – דנו בספרי אחרונים האם אפשר לצאת בברכה חציה בשמייעה מפי אחר וחציה מפי עצמו (ע"ע חדושי רעק"א; חזו"א או"ח ל,ב; שו"ת רב פעלים ח"א י; מנחת שלמה כ; קהלות יעקב ט; ברכת מרדכי ח"ב א. וע' או"ח קכו,ב באחרונים, ובבאור הלכה (נט ד"ה אם טעה). וצ"ע).

והחזו"ן איש (כה,ו-ז) צדד שאין הנשים מוציאות את האנשים אלא בברכת הזן לבדה, אבל בברכת הארץ אי אפשר מפני שאינן מחויבות באמירת 'ברית' ו'תורה' אף מדרבנן. וגם בברכת ירושלים נראה שאינן מוציאות, שהרי אינן במלכות (וכדלהלן מט.). ומכל מקום לא הכריע בדבר.

ה. הגרעק"א (בתשובה ח"א כה) דן באשה שאכלה כדי שביעה ומסופקת אם ברכה ברכת המזון – האם חייבת לשוב ולברך, כי הלא לגבי חיוב דאורייתא יש כאן ספק-ספקא לפטור, שמא אינה חייבת כלל מהתורה ואת"ל חייבת, שמא ברכה כבר. ולגבי חיוב דרבנן – יש כאן ספק אחד ולקולא. והראה בדבר כמה צדדים.

הוא הדין בקטן שחיובו מדרבנן [כשהגיע לחינוך] – מוציא את הגדול שלא אכל כדי שביעה. באמת אמרו: בן מברך לאביו ועבד לרבו ואשה לבעלה, אבל אמרו חכמים: תבא מארה לאדם שאשתו ובניו מברכין לו. כן יוצא על פי גרסתנו. ואולם דעת הרמב"ן (במלחמות ה') שקטן לעולם אינו מוציא את הגדול, כי גם כשהגיע לחינוך אינו בכלל 'חיוב', אלא כאן מדובר בקטן שהגיע לכלל שנותיו [וגרסה אחרת היתה לו בגמרא. או מדובר בגמ' כשעונה אחריו מה שהוא אומר. רשב"א. וע' גם בתשב"ץ ח"א קסח]). ויש מי שכתב שמדין תורה הקטן מוציא את הגדול אפילו נתחייב הלה מדאורייתא, ורק מדרבנן אין מוציא (עפ"י ים של שלמה ב"ק פ"ז לו). ואולם אחרונים הוכיחו שמדין תורה אינו מוציא כיון שאינו מחויב בדבר מהתורה [ונפקא מינה שאם אין ידוע בודאות שהביא סימני גדלות לא יוציא את הגדול ידי חובתו בברכת המזון דאורייתא] (עפ"י מגן אברהם קצט סק"ז).

דפים כ – כב

- לד. א. מה דינו של בעל-קרי לקריאת שמע, תפילה וברכות?
ב. האם הרהור כדיבור דמי אם לאו?